

เอดส์กับวัณโรค

รศ. นพ. นิธิพัฒน์ เจียรสกุล

ภาควิชาอายุรศาสตร์

Faculty of Medicine Siriraj Hospital

คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

1. เอดส์กับวัณโรคเกี่ยวข้องกันอย่างไร

ตอบ ก่อนอื่นขอทำความเข้าใจว่า ต้องแยกผู้ป่วยติดเชื้อเอชไอวี ที่ยังไม่มีอาการแสดงของโรคเอดส์จากผู้ป่วยที่เป็นเอดส์เต็มขั้น โดยทั่วไปผู้ป่วยที่ติดเชื้อเอชไอวี จะมีโอกาสเป็นวัณโรคได้ง่ายกว่าปกติ 20-30 เท่า และเมื่อเป็นแล้วก็อาจมีความรุนแรงของโรคมากกว่าในคนที่ปกติได้ด้วย ปัจจุบันเราเริ่มพบว่าเชื้อวัณโรคของผู้ที่ติดเชื้อเอชไอวี เริ่มดื้อยามากกว่าคนทั่วไป

2. ผู้ป่วยที่ติดเชื้อเอชไอวี จะพบโรควัณโรคระยะใด

ตอบ ในบ้านเราเองเนื่องจากยังมีความชุกของวัณโรคค่อนข้างสูง ผู้ป่วยที่ติดเชื้อเอชไอวี จึงสามารถพบวัณโรคได้ในทุกระยะ เพียงแต่ถ้าเมื่อการติดเชื้อลุกลามไปจนเป็นเอดส์เต็มขั้นก็ยิ่งพบวัณโรคได้มากขึ้น เช่นเดียวกับการติดเชื้อฉวยโอกาสอื่นๆอีกหลายชนิด ทั้งนี้เป็นเพราะระบบภูมิคุ้มกันของร่างกายจะเกิดการสูญเสียไปมาก

3. มีลักษณะอาการอย่างไร ลักษณะอาการแตกต่างจากวัณโรคทั่วไปหรือไม่

ตอบ ลักษณะทางคลินิกของผู้ป่วยวัณโรคที่ติดเชื้อเอชไอวี ร่วมด้วยจะมีความแตกต่างไปจากคนปกติบ้าง ได้แก่ มีไข้ยาวนานกว่า มีน้ำหนักตัวลดลงมากกว่าและมีการแพร่กระจายของวัณโรคไปยังอวัยวะอื่นๆ มากกว่า เช่น เยื่อหุ้มสมอง กระดูก หรือ ต่อมน้ำเหลือง ส่วนอาการอื่นๆ เช่น ไอ ไซเป็นเลือด หอบเหนื่อย เจ็บหน้าอก ก็จะมีเหมือนกับคนทั่วไป

4. การวินิจฉัยวัณโรคจะยุ่งยากมากกว่าคนธรรมดาหรือไม่

ตอบ เนื่องจากที่กล่าวมาแล้วว่าผู้ป่วยเอดส์จะมีโอกาสติดเชื้อฉวยโอกาสอื่นๆ นอกจากวัณโรคได้อีกมาก ดังนั้นการวินิจฉัยวัณโรคในผู้ป่วยนี้จึงมักจะยากกว่าคนปกติ ไม่ว่าจะเป็นการเอกซเรย์ปอดก็อาจมีความผิดปกติได้หลายรูปแบบ การตรวจย้อมเชื้อวัณโรคในบางระยะของโรคอาจพบได้น้อยกว่าคนธรรมดา และบางครั้งที่เชื้อที่ย้อมพบอาจเป็นเชื้ออื่นที่ไม่ใช่วัณโรคแต่เห็นเป็นลักษณะแบบเดียวกันได้ ซึ่งต้องอาศัยการเพาะเชื้อจึงจะแยกกันได้อย่างแน่นอน

5. ถือเป็นโรคติดต่อเหมือนวัณโรคที่เป็นในคนทั่วไปหรือไม่

ตอบ ไม่ว่าจะเป็ยวัณโรคในผู้ป่วยกลุ่มใดก็ตาม ก็จะสามารถติดต่อจากคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่งได้ โดยการ ไอจาม หรือ การออกเสียงต่างๆที่ทำให้เกิดละอองเสมหะที่มีเชื้อวัณโรคติดอยู่และฟุ้งกระจายออกไป เมื่อคนเราหายใจเอาละอองเสมหะนี้เข้าไปในปอด ก็ทำให้เกิดการติดเชื้อและอาจเป็นโรคตามมาได้

6. การรักษาวัณโรคในปัจจุบันเป็นอย่างไร

ตอบ ปัจจุบันการรักษาวัณโรคจะเป็นแบบแผนเดียวกันทั้งประเทศตามแผนการควบคุมวัณโรคแห่งชาติแต่อาจจะมี ความแตกต่างในรายละเอียดบ้างขึ้นกับผู้ป่วยแต่ละราย โดยทั่วไปจะเลือกใช้เลือกสูตรการรักษาระยะสั้นมาตรฐาน 6 เดือน ประกอบด้วยยา 4 ชนิด ใน 2 เดือนแรก และเหลือแค่ 2 ชนิดในช่วง 4 เดือนหลัง ซึ่งไม่ว่าจะเป็นผู้ป่วยติดเชื้อเอชไอวี หรือคนธรรมดาาก็จะรักษาเหมือนกัน

7. สามารถรักษาให้หายขาดได้หรือไม่

ตอบ ถ้าผู้ป่วยได้รับการรักษาจนครบกำหนดและเชื้อไม่ดื้อยา ผู้ป่วยติดเชื้อเอชไอวีก็จะมีโอกาสหายหายขาดได้มากกว่าร้อยละ 95 เหมือนกับคนทั่วไป แต่ปัญหาที่พบบ่อยๆ คือ ผู้ป่วยที่แพ้ยาได้ง่าย และมักจะไมม่รับการรักษาสม่่าเสมอจนครบหรือมีโรคแทรกซ้อนอื่นๆ ทำให้การรักษาไม่ต่อเนื่องหรือสิ้นสุดก่อนกำหนด กลยุทธ์สำคัญที่นำมาใช้ในการช่วยให้ผู้ป่วยที่เป็นวัณโรค ไม่ว่าจะติดเชื้อเอชไอวีร่วมด้วยหรือไม่ได้รับการรักษาต่อเนื่องจนครบ ก็คือเรียกว่า ซึ่งหมายถึง การรักษาวัณโรคภายใต้การกำกับดูแลให้ผู้ป่วยรับประทานยาสม่ำเสมอโดยอาศัยเจ้าหน้าที่ของรัฐ อาสาสมัครสาธารณสุข หรือ ญาติของผู้ป่วยเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งถ้าเป็นสถานบริการสาธารณสุขของกรุงเทพมหานครหรือของกระทรวงสาธารณสุข ผู้ป่วยจะไม่ต้องเสียค่ายาหรือค่าใช้จ่ายอื่นๆบางรายการ

8. การดูแลผู้ป่วยที่เป็นวัณโรคทั่วไปรวมทั้งผู้ป่วยที่เป็นเอดส์และวัณโรค

ตอบ การดูแลผู้ป่วยที่เป็นวัณโรคทั่วไป ประกอบด้วย

- รับประทานยาสม่ำเสมอ และถูกต้องตามคำสั่งแพทย์ คอยสังเกตผลข้างเคียงที่เกิดจากยาวัณโรคตามคำแนะนำเพื่อจะได้รับ หยุดยาชั่วคราวก่อนที่จะเป็นรุนแรง
- รับประทานอาหารให้ถูกสุขลักษณะ พักผ่อนให้เพียงพอ
- ไม่คลุกคลีใกล้ชิดกับผู้อื่นเป็นเวลาอย่างน้อย 2 สัปดาห์ หรือ จนกว่าอาการไอจะลดลงมากหรือหายไป
- ปิดปากและจมูกเวลาที่ไอจาม บ้วนเสมหะในภาชนะที่มีฝาปิดมิดชิดแล้วรวบรวมไปทิ้งขยะ

หรือเททิ้งในห้องห้องน้ำ

- ไปรับการตรวจตามกำหนดจนกว่าแพทย์จะหยุดสั่งยา

9. ผู้ป่วยที่เป็นเอดส์แล้วเป็นวัณโรคคนปกติจะได้รับเชื้อเอดส์ด้วยหรือไม่หรือติดต่อ

เฉพาะเชื้อวัณโรคอย่างเดียว

ตอบ ผู้ป่วยเอดส์ที่เป็นวัณโรคร่วมด้วยจะแพร่เชื้อวัณโรคให้กับคนอื่นได้เหมือนกับผู้ป่วยวัณโรคทั่วไปสำหรับการถ่ายทอดเชื้อเอชไอวีจะเป็นไปตามธรรมดา คือ ติดต่อทางเลือด เพศสัมพันธ์ และถ่ายทอดจากแม่ไปสู่ลูกขณะตั้งครรภ์

10. ข้อแนะนำช่วงท้ายรายการ

ตอบ คำแนะนำที่อยากจะฝากไว้ก็คือ ถ้ามีอาการ ไอ หรือ เป็นไข้ เบื่ออาหาร น้ำหนักลดเกิน 2 สัปดาห์ขึ้นไป โดยไม่พบสาเหตุจากโรคอื่นควรไปรับการตรวจกับแพทย์ว่าเกิดจากวัณโรคได้หรือไม่ ถ้าพบเชื้อวัณโรคแล้ว ปัจจุบันการรักษาค่อนข้างได้ผลดีและใช้เวลาไม่นานมากเหมือนแต่ก่อนขอเพียงแต่ให้ได้รับประทานยาสม่ำเสมอและต่อเนื่องจนครบตามที่แพทย์กำหนด สำหรับคนที่ทราบว่าติดเชื้อเอชไอวีอยู่แล้วควรพยายามหลีกเลี่ยงผู้ที่มีอาการสงสัยวัณโรคหรือกำลังรักษาวัณโรคอยู่ และไม่พยายามเข้าไปในสถานที่ที่มีการกระจายของ เชื้อวัณโรคได้ง่าย เช่น สถานบันเทิงที่ระบบถ่ายเทอากาศไม่ดีและไม่มีแสงสว่างเพียงพอ